

سیدوان زائب

زائب (بابل بنگالہ)

891.551
R126D

THE JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY.

DATE LOANED

Class No. _____ Book No. _____

Vol. _____ Copy _____

Accession No. _____

--	--	--	--

S.No. - 3595 High

P. P. P.

115702

THE JAMMU & KASHMIR
UNIVERSITY
LIBRARY.

DATE LOANED

Book No. _____

Copy _____

Class No. _____

Vol. _____

Accession No. _____

دیوان راجب

THE JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY.

DATE LOANED

Class No. _____ Book No. _____

Vol. _____ Copy _____

Accession No. _____

--	--	--	--

إِنِّ مِنَ الشَّعْرِ لِحِكْمَةٍ وَإِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لِسِحْرًا

الحمد لله والمنه

کہ این مجموعہ چغامہائے بلاغت آثار و تراجمائے فصاحت بار

— فی الموسم بہ —

دیوان راغب

— از نتائج افکار گہر بار —

شاعر شیرین مقال و ناطم عظیم المثال طبل بنگالہ

جناب لوی سید نظام الدین صابارک پوری۔ المتخلص بہ راغب

سابق وائس چیرمین بارک پور میونسپلٹی۔ ضلع ۲۴ پرگنہ

— بنگالہ —

باہتمام احقر محمد منظور حسن آروی

در مطبعہ مطبوعہ واقع کلکتہ طبع کردہ

۵۱ ۱۳ ۵
۳۲ ۱۹ ۶

دیوان راغب فارسی

صفیر باب ڈپو، گدڑی، پٹنہ سیٹی

B. 3424
F.A.

891.551
R 126 D

CHECKED

جملہ حقوق محفوظ

مولانا سيد نظام الدين راغب (بلبل بنگاله)

سذ— ۱۳۵۱ هجری

THE JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY.

DATE LOANED

Class No. _____ Book No. _____

Vol. _____ Copy _____

Accession No. _____

--	--	--	--

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حم

کم پیدادر دهن کرده زبان را	کنم حمد آن خدائے دو جهان را
دهد در آب روزی ماهیان را	زمین را خوان نعمتها و خود ساخت
مزن کرده است آسمان را	ز خورشید و ماه و انجم سراسر
ز گل آراسته هر بوستان را	درختان آفرید و کوه و دریا
به بخشید از کرم فیروزه کان را	بدریا داد او لولوئے لالا
دهد بر آب کام تشنگان را	ز حکمش می وزد هر چار سو باد
نباشد طاقت و صفش زبان را	ندارد قدرتش حد و نهایت
فرستاده شبه پیغمبران را	بعالم از برائے زمینهای

مشو از رحمتش نوید را غیب

که او بخشد گناه عاصیان را

K UNIVERSITY LIB.

K. DIVISION

Acc No 71201

Date 3-11-69

83

Handwritten signature and date 83/11/69

نعت

راست بود بر تن او جامه لؤلؤ لاک لما	باعث ایجاد جهان پادشاه هر دوسرا
از رخ پر نور او خورشید فلک یافت ضیا	فخر رسل افسر کل ماه عرب مهر عجم
بر سر او تاج فتحنا لک بنهاد خدا	رایت توحید بر افراخته در ملک عرب
حاکم ملک کرم و خسر و تسلیم سخا	قال ظلم و تم و قانع بدعات و ضلال
تمازگی جسم و روان رونق باز اصفنا	نور دل پر و جوان مرد مک چشم جهان
داد خدا قرب خود او را و بگفت او ادنی	در شب معراج چو بنهاد بر افلاک قدم

کس نتوان کرد در قم وصف رسول عربی
جان و دل را غیب بیچاره برو باد فنا

غزل

بمیسرم در فراقت گلزار	رُخ زیبائے خود بنا حُندارا
رسیده بر فلک آه و فغانم	اسیر دام غم گشتم قصارا
بگردم روز و شب در جستجویت	گمے در مصرم و گمہ در بخارا
زدستت می کشم دامنِ استمها	سر خود میزنم بر سنگ خارا

بسوئے را غیب خسته نگه کن

مئے وصلت بنوشانش نگارا

دیگر

مشک فشان زبُوئے تو گشت نسیم جانفزا

غنجہ باغ جان توئی اصل اصول دوسرا

جان و دلم رہودی از ناز و کرشمہ ادا

بر من خستہ رحم کن دیدہ لطف برکشا

نقش خیال رُوئے تست در دل ہر شہ و گدا

لے ز فروغ رُوئے تو عارض ماہ پُرضیا

کعبہ عاشقان توئی قبلہ بیدلان توئی

برودہ از نگاہ مست صبر و شکیب و راحتم

پیش من آشبے کہ بر دیدہ خود نشانت

چو نتوبتے نیا فرید ایزد پاک در جہان

کس بہ شنائے آن نگار شعر نگفت زین منط

ہر کہ بدید را غیب این شعر تو گفت مر حبا

دیگر

۱۰

وے بتو شاداب ہر دم سنبستانِ عرب	اے ز تو سر سبز دامنِ نخلِ بستانِ عرب
شورِ برخاست از میانِ عندلیبانِ عرب	در گلستانِ عرب چون آن گلِ رویت شکفت
باغِ رضوان شد نخلِ پیشِ گلستانِ عرب	شد ہوا عنبر فشان از نکست جان بخش تو
یہ بجز ان مے شدند دستِستانِ عرب	کردہ لبریز ساغرا ز مے عشقِ الہ
غالب آمد دین تو بر حبلہ اویانِ عرب	بہر رخ پُر آوازہ شد از نعرہ توحید تو
گشت عالم رام تو اے شاہِ دیشانِ عرب	بسکہ عالم را مسخر کردہ از تیغِ لطف

زینہار آسودگی در گوشہ بنگالہ نیست

خیمہ زن اے را عجب نادانِ بدایانِ عرب

دیگر

بیا ساقی لبالب کن ز موطل گران مشب	بزن مطرب نوائے نئے بجم دوستان مشب
منور شد ز نور روئے رخسان دامن صحرا	ز عکس عارض گل لعل گون شد بوستان مشب
مشام جان معطر شد ز بوئے باد مشک افشان	دمیدہ ذوق عشرت در دل پیرو جوان مشب
بہ بزم عیش شد جلوہ سنگن رخسارہ یارم	نخل شد پیش آن رخسارہ ماہ آسمان مشب
چرا در گوشہ معبد چو زاہد معتکف باشم	جبین سانی کنم من برد پریشان مشب
نہا دم بردل خود داغ عشق ساقی مہرو	کنم صرف شرابا رغوائی نقد جان مشب

ز لطف دولہنن شہرہ شدی را عجب بخوشخوانی

روانم تازہ گشتہ زین کلام در نشان مشب

دیگر

می بردم گشتگان را بر سر منزل شراب	بسکه می شوید که در هتای غم از دل شراب
بالیقین حل می تواند کرد هر شکل شراب	از شراب ناب روشن می شود دل همچو ماه
ساغرے درده که باشد ذوق محفل شراب	بزم یاران ست و فصل نو بهاران ساقیا
زانکه باشد داروے درد دل سبل شراب	بهر دفع غم قدح در کش به میخانه مدام

گر تمنائے حیات جاودانی باشد
لوش کن شام و سحر را غنیمت سبل شراب

دیگر

وے بتو گلشن سرائے ممکنات	اے زتوروشن چراغ کائنات
قد تو سر دست یا شاخ نبات	رُوئے تو ماہ ست یا مہرِ نسیر
چون تو نیست ای جان بتے در سونات	در سر پیر و جوان سودائے تست
بر سر کوئے تو گریہ و فسات	من شوم بر مطلب خود کا مران
موسم گل میرود ہیہات ہات	ساقیا آن آب آتش گون کجاست
تاز غمہائے جہان یا ہم خبات	بر کنار آب وہ جسام بدست

کس نگفتہ شعر را غیبِ انجمن

می چکد از کلک تو آبِ حیات

دیکر

ساغر کشتی بحفل زندانم آرزوست	یک جرعه ز جام زرافشانم آرزوست
آب حیات چاه زندانم آرزوست	ہر دم برآید از دل من شور العطش
اے باد خاک کو چہ جانانم آرزوست	چشم مرا بہ کل جواہر چہ حاجتست
من بتلا بدر دم و در مانم آرزوست	شادست در کنار قیب آن نگار لیک
مانند بلبلان گل بستانم آرزوست	ہر باد و نعرہ زنان میسروم ببلغ
یک چند نیز صحبتستانم آرزوست	از صحبت شیوخ بے فیض برودہ ام

راغب نیم بوئے گل آورد از چمن

در ترک مے شکستن پیامم آرزوست

دیگر

نیشہ مست بادہ مست ساقی و پیماہ مست

کوه مست کاه مست و بیشہ ویرا مست

برہن درویر مست و زند درخجناہ مست

اہلہ و دیوانہ مست عاقل و فرزانہ مست

خال مست و لعل مست و چشم جادوانہ مست

زادہان را دیدہ ام در گوشہ میخانہ مست

مست دیا مست صحرا مست نخل بوستان

مست اہب در کلیسا مست حاجی در حرم

ہر کسے را مست بخود دیدہ ام اندر جہان

دوش آہ پیش من دامن کشان آن مست ناز

را غیب بیچارہ مست از جام جان بخش صنم

جسم مست روح مست و ہم دل دیوانہ مست

دیگر

جرعہ از جام سرشارم بس ست	قطرہ از بحر زخارم بس ست
کار صوفی سچہ گردانی بود	گر چہ سچہ نیست نامم بس ست
ساقیاتا کے زمے ستم کنی	یکنگاہ مست لدارم بس ست
روز روشن رفت در فکر معاش	بہر ذکر او شب تارم بس ست

خسروان از در اعجب تخت و بخت

مفلسم من بخت بیدارم بس ست

دیگر

در نظر عاشقان دشت دشمن یکیت

لعل نگار من و چشمه روشن یکیت

باده گلزننگ و این خون دل من یکیت

خاروخ گلبن و عارض سوسن یکیت

بے صنم اندر جهان گلشن و گلخن یکیت

آن دهن یا رچون غنچه باغ ارم

در غم هجرش مدام نوش کنم خون دل

فصل خزان آمده این زمین او عندلیب

را غیب آشفته را با گل و گلشن چه کار

در نظرش هر زمان گلشن و گلخن یکیت

دیکر

الغیاث از حال دوران الغیاث	کار من شد آہ و افغان الغیاث
بُرد از من صبر و آرام و مسترار	ز گس جادوئے جانان الغیاث
با کہ گویم وائے شرح دردِ دل	جز وصالش نیست درمان الغیاث
در خیالِ روئے خویش ہمچو شمع	خونِ دل ریزم بد امان الغیاث
می وزد بادِ خزان از چار سُو	کے بیاید تو بہاران الغیاث
کو نشانِ روئے گل در بوستان	کو نوئے عند لیبان الغیاث

ہر طرف را غیبِ پے دیدار یار

میرود اُفتان و خیزان الغیاث

دیگر

۱۱

شد مجلس ما خالی از اغیار و دیگر، پیچ	مایم و می و ساقی و گلزار و دیگر، پیچ
در دست بتی ساغر سرشار و دیگر، پیچ	چنگ ستونی و بر لب و طنبور و مفتی
روزان و شبان این بودم کار و دیگر، پیچ	گا به لب و بوسم و گا به لب ساغر
ناقوس ترا باید و ز تار و دیگر، پیچ	در دیر مغان مغیبه گفت بن دوش
مایم و خیال رخ دلدار و دیگر، پیچ	صوفی توئی و خلوت و تسبیح و مصلی

را غیب بجهان حاجت در و گهرت نیت

پُر در بود این دفتر اشعار و دیگر، پیچ

دیگر

نمایدگر شبے آن جانِ جانِ رُخ	بگرد منفعل مہ پیش آن رُخ
ہمہ پیران و طفلان و جوانان	فدا سازند جان و دل بران رُخ
رُخ اور روز و زلفِ او شب تار	منم حیران ازان زلفِ ازان رُخ
بحمد اللہ چو نقش لوح سنگین	بود بر لوح جا تم نقش آن رُخ
اگر آن رُخ بہ بیند عند لیے	بگرداند ز سوئے بوستان رُخ
بے دیدم رُخ زیبائے خوبان	ولے گا ہے ندیدم آچنان رُخ

گر آید پیش من آن بُت تعظیم
نم بر خاک را عجب ناگهان رُخ

دیگر

جان پاکت تا بمحشر شاد باد	ساقی میخانه ات آباد باد
آه پنهان بد زندگی بر باد باد	آنکه از جامت نگشته جرعه شش
پیش قدش منفعل شمشاد باد	یار من چون سُوئے گلشن بگذرد
دل اسیر دام آن صیاد باد	زلف او دام دل پیر و جوان
چون پیام تو به ساران داد باد	بلبلان در رقص و حالت آمدند

بر کنار جوئے را غیب سے بنوش

گوش کن این پسند و هر چه باد باد

دیکر

روشن رُخ او دیدہ ہر اہل نظر کرد	حق عشق او پیدا بدل جن و بشر کرد
بلبل بفسان آمد و گل جامہ دریدہ	چون سوئے چمن آن بت عیار گذر کرد
رندان سو مخسانہ دویدند ز عشرت	ساقی زمئے ناب چو پُر ساغر زر کرد
پیغام بہاران کہ بمرغان چسپن داد	وز نکست گل باد صبارا کہ خبر کرد

را غیب بصدالحاح زدہ چاک گریبان

دامان خود آلودہ ہم از خونِ جگر کرد

دیگر

میکنم آه و فغان مالہ ام گردون شنید

بسکہ خوناب جگر از دوشم می چکید

گل ز حسرت آن زمان پیرهن بر خود درید

منفعل گشته غزال چون دوشمیت بنگرید

بے تو اے سرور و جان جان من برب رسید

دوش تا وقت سحر میزدم بر سنگ سحر

بحون صبا در بوستان کردا حوالم بیان

ہست ٹیت ہمیشہ بر ویت رشک ہلال

راغب صحرائشیں شد اسیر غم بہ بین

دردش اے نازنین خار ہجرا نت خلیل

وکی

بیاساقی از بهر دفع خسار	ز مے حسام پُرکن بزیر چنار
مُغنی بزن چنگ بر چنگ و عود	مُراد دل خسته رمن بر آر
زبانگِ عناد دل چمن پُر صداست	روان تمازه گشته ز باد بهار
دلاکوش در عیش وستی کنون	که کس نیست آگه ز انجم کار
خوشاموسم گل که بر طرف جوئے	بود مے بدست بت گلزار
چو خواہی کہ بینی گل باغ خلد	بر و زوئے یارم بہ بین لے ہزار

مراد ادنیٰ پسند بیر معنان
کہ را غیب مکن ترک مے زینہار

دیگر

چون لاله است داغِ غم بر جگر ہنوز	گردم بہ جستجوئے صنم در بدر ہنوز
پیکے ز حال یار ندادم خبر ہنوز	بیک اجل رسید بیا لین من وے
اما بتے ندیدم از و خوبتر ہنوز	در دیر ہا بتان پر پروئے دیدہ ام
بر من نکر دآن مہ خوبان گذر ہنوز	بس سال و مہ گذشت بامید وصل و
این نالہ ام نکر در و سچ اثر ہنوز	پُر شور شد ز نالہ شبگیر من فلک

را غیبِ دُام سر بہ بیا بان ہی زخم

کس را ندیدہ ام ز من آوارہ تر ہنوز

دیگر

شوم از خوشتن بیگانه امروز	دما دم در کشم پیمانه امروز
نم سر بر در میخانه امروز	بهو سم پائے زندان جهان را
زنم من نعره مستانه امروز	روم در بوستان و پیش هر گل
چو من هر عاقل و فرزانه امروز	شده مد هوش در گنج خرابات
قدائے عارض جانانه امروز	هزاران جان شیرین باد یارب
ز بوشش شد خرد دیوانه امروز	بود گیوے او دایم دل حلق

منم را غیب غلام حتم ساقی
شدم زان ساکن نخانه امروز

دیگر

وزمفلسان دهر حدیث غنا میرس	زنهار حال مفلسی از اغنیا میرس
جز حال گل ز بلبل نغمه سمر میرس	جز عشق شمع از دل پروانگان مجوے
وز صوفیان صومعه سر خدا میرس	دو شتم بگفت پیر خرابات می بنوش
بر من نگاه لطف کن و ماجرا میرس	جانابیا که ز آتش هجرت بسوخته ام
از طالبان حق سخن ماسوا میرس	ارباب عشق را خبر از عقل و هوش نیست
کارے کن و فسانه شاه و گدا میرس	رفتند زیر خاک چو کاوس و جم بے

را غیب بر آرم از دل خود آه آتشین

از من بجز حکایت رنج و غنا میرس

دیگر

در مجلس رقیبان نشست یارم افسوس	ہرگز نکر در حے بر حال زارم افسوس
او در کنار اغیار شادست و خرم اکنون	من در فراق رویش بس بقرارم افسوس
ہر لحظہ پیمو مجنون سر نیزم ببحرا	چون لالہ داغ غمہا در سینہ دارم افسوس
دو داز سرم برآمد اشک از کنار رفتہ	یارب کے آید آن مہ اندر کنارم افسوس

صبر و قرار و راحت بردازد لم خیالش

جز آہ و نالہ را غیب چارہ ندارم فہوس

دیگر

نایکینیم خدمتِ زندان درو نوش	نایکینیم طاعتِ پیران مے فروش
از مایه بُردِ راحت و صبر و قرار و هوش	آن چشم جادوانه معشوق گلزار
آند زخمی دل پیس و جوان بجوش	ساقی بیا که مژده ایام گل رسید
فرصت شمر غنیمت و دائم بعیش کوش	عمر عزیز پمچو حباب ست هوشدار
در صحن لاله زار مے لعل گون بنوش	از بهر اندفاع غم و رنج و اضطراب
صوفی بکنج میکرده ساغر کشیده دوش	زاهد بسوئے بتکرده رفته ز صومعه

راغب بباغ چنگ اگر گوید این غزل

آید بباغ بلبل خوش لجه درخروش

دیگر

که روشن شود زان دلم چون چراغ	بیاساقی از بادہ پُرکن ایام
ز عشرت زند نغمہ بلبل بیام	نسیم بہاری وز دِ چارسو
عیان شد گلستان ز ہر خار راغ	چمن عنبر افشان شد از بوئے گل
سر سر و قمری بوجہ دست و زام	برقص آمدہ سر و دریاغ و بید
کہ گرد و معطر از ان ہر دماغ	بیارے صبا بوئے زلفِ صنم

چنان مستم اے را غیب از جام او
کہ دارم من از ہر دو عالم سراغ

دیگر

کار من ست ناله و آه و فغان دین	هرگز دین جهان نشدم کامران دین
یکدم نگشته است لم شادمان دین	عمری گذشت لیک ز غمهای روزگار
معدوم شد نشان امان از جهان دین	هر چار سو پدید شد آثار فتنها
هر شاخ شد برهمنه ز باد خزان دین	گل رفت و خار ماند بگلزار لبلا

را غیب کنون تو ترک سخن گوئی کن از آنکه

کس نیست قدردان سخن در جهان دین

دیگر

<p>یار بنیدام کہ کے دامان او آرم بکف دالم بخت جوئے او گردم چو مجنون ہر طرف گرد دل دیوانہ ام زد شکر اندوہ صف بر ماہرویان جہان او بسکہ میدار و شرف</p>	<p>اے ولے در سحر صنم عمر عزیزم شد تلف در دل خیال لڑے او در سر ہولے کوئے او بے اوز فکر و رنج و غم سر بر سر زانو ہم چون عارض آن جان جان بود گلے در بوستان</p>
---	--

آمد بگو شمع این ندا کز بہر دفع درد ہا
 موزش کن صبح و مسار غیب با بگ چنگ و

دیگر

رود جوئے از چشمِ خونبار عشاق	مدام ست آہ و فغانِ کارِ عشاق
چہ دانستد حالِ دلِ زارِ عشاق	بتانِ پیروئے آسودہ حنا طر
بود کوئے اصنامِ گلزارِ عشاق	عنادلِ مقیم اندر کجِ گلزار
نگارا گر آئی بدیدارِ عشاق	فدا بر تو سازند عشاقِ جان را

تو با کس گو اندہ خویش را غیب

کہ کس در جہان نیست غمخوارِ عشاق

دیگر

بر شاخ عندلیب شدہ نغمہ خوان گل	اے ہند شاد باش کہ آمد زمان گل
مسرور گشت خاطر ہر باغبان گل	از طرف باغ بوئے گل آرد نسیم صبح
مطرب بساز عود کنون در میان گل	ساقی بیار بادہ گلگون و جام جم
کر دیم جان فدائے سرا بوستان گل	مادل برنگ بوئے گلستان نہادہ ایم

پسیر و جوان و طفل بگویند مرحبا

و قتیکہ بشنوند ز را غیب بیان گل

دیگر

۱
۱

در جهان دارم بے فرخنده فال	بے نظیر و بے عدیل و بے مثال
مشعل بزم بریرویان دھس	پادشاه کشور حسن و جمال
رُوئے خویش رشک گلہائے چین	پیش چشمش شد نخل چشم غزال
در سرم سودائے او باشد دُدام	در دلم ہر لحظہ اشس آید خیال
ناصحا کے ترک عشق او کنم	ترک عشق او بود منکر محال
خسروان دارند گنج شالگان	مہر آن دلبر مرا گنجست و مال

نہست ممکن زہنیا را اوصاف او

درکش لے را عجب زبان از قبل و قال

دیگر

نام تو یارِ سُول بقرآن چو خوانده ایم	چون عاشقانِ مستِ دل ز دستِ اده ایم
گشته زبان ما چو شکر در دہان لذیذ	در وصفِ روئے خوب چون لکشا دہ ایم
پا بر سرِ عرشِ معلیٰ نہ سادہ	در فکرِ آن عروج تو حیران بہانہ ایم
عفو گناہ ما ز خدائے جہان بخواہ	ما اُمتِ ان پُر گنہ از رہِ فتادہ ایم
در سرِ ہوائے کوئے تو داریم یارِ سُول	دایغِ غمِ فراق تو بر دل نہ سادہ ایم

راعنبت شیفیع روز جزا شاہ انبیاست

زان روئے در شنائے او گوہرِ فشانہ ایم

دیگر

بدلِ داغِ تنائے بهارِ بجزان دارم
 غمِ نبود که در دُنیا بُتے شکر و بهان دارم
 سر میدانِ چوگانِ رافضائِ لامکان دارم
 که نقشِ عارضِ گلگونِ او بر لوحِ جان دارم
 وزانِ گیسوئے عنبر بودِ دلِ خم در انشان دارم
 که دایمِ آرزوئے بادِ چو نِ اَرغوان دارم
 بیادِ دُئے زیبایتِ دو چشمِ خونفشان دارم
 ہمایمِ آشیانِ خود با وجِ لامکان دارم

چو مرغِ غانِ چمنِ دُسر ہوئے بوستان دارم
 نباشد گر چه ممکن دیدنِ خسارِ حورانِ لیک
 بعشقش گوئے سبقتِ بردہ امِ جملگی عالم
 نخواہد گشت بیرونِ از سرمِ سودائے او ہرگز
 از ان لبہائِ شیرینِ بسکہ بُوئے جانِ خود شنوم
 بیاساقیِ بکامِ جرعه از جامِ بسمِ نفشان
 گریبانِ چاک سازم در خیالِ قدرِ عنایت
 نہ من بومم کہ سازم آشیانِ در کُنجِ ویرانہ

بعضیان صرفِ کردم حیفِ رفتِ زندگانی را

امیدِ عفو را غیبِ از خدائے دو جهان دارم

دیگر

موسم گل آمدہ کو ساقی و حبام و ندیم
 چرخ پُر آوازہ شد از شور مُرغانِ سپین
 از و فورجوش نکست نوع و سان بہار
 بر کنار آب یک گاہے برقص و حالت ست
 گاہ خیمہ میزند در دامن صحرا یکے
 طالع فیروز دارم زانکہ دارم در جہان
 مرجع فضل و کمال و منبع علم و ہنر
 بے نظیر و بے عدیل و بے مثال و بزدیل

شد جہان رُطف و خوبی غیرت دار النعم
 بوئے گل از جانب گلزاری آرد سیم
 با عناد دل بہر جلوہ شادمان گشتہ سہیم
 کہ یکے از خرمی در گوشت گلشن مُقیم
 میرود کہ یک جگشت گلستان چون نسیم
 ہمنشین نیک باطن مولوی عبد الرحیم
 حق عطا کردش ذکا و فطنت و طبع سلیم
 ہم خلیق و ہم شفیق و ہم عقیل و ہم فہیم

تازہ میگردد دلم را غیب ز نام پاک او
 باد ہر دم بر سر او سایہ لطف کریم

عہ نام یکے از دوستان را غیب ۱۲

دیگر

ساقی بجام ریزے ناب و مہدم	آورد بوئے گل ز چمن باد صبح دم
فصل گل ست دور جوانی و بزم عیش	ہنگام عشرت ست و نگار ست در برم
در باغِ عنذلیب بود ست و بے خبر	مستم کن از شراب و مخور غم ز بیش و کم
حالے دلم گرفت ز تقریر و اعطان	مطرب بگو سرود با و از زیر و بم
با کوئے یارِ خلد برین را چہ نسبت ست	خوشر ز باغِ خلد بود کوئے دلبرم
سر بر در حرم بہ نہادند حاجیان	من سرمد ام بر در تہنسانہ می نہم

راغب حدیث عشق ز زندان بست پرس

جان کن فدائے ساقی مہر و جام جم

دیگر

<p>ز گسست آن یابلا یا غارت ایمان دین غنچه است آن یاد هانش یا شکر یا بجین نیست همچون او بتی اندر نگارستان چین از فلک آمد تو گفتی مهرت اور بر زمین به چو محشر شور بر خیزد و سراید از دین خوبتر صورت ندید از صورت آن نازنین زانکه کوش خوشترست از باغ فردوس برین</p>	<p>ماہتاب ست آن نگارم یا پری یا حور عین لاله است آن یا عذارش یا گل باغ ارم گوهر درج ملاحظت منظر حسن جمال چون بناز افکند روزی آن پری از رخ نقاب سوئے مشہد یک زمان گر بگذرد امن کشان آسمان درد دور خود بسیار خوبان دید لیک از سرم بیرون نخواهد شد ہوائے کوئے او</p>
--	---

کس نگفتہ در جہان را عجب باین خوبی غزل

باد بر نظم تو ہر دم صد ہزاران آفرین

دیگر

رُوءِ تو اے جانِ جانِ رشکِ بتا جان	رشکِ بتا جانِ رُوءِ تو اے جانِ جان
زلفِ پریشانِ تستِ امِ دلِ عاشقان	دامِ دلِ عاشقانِ زلفِ پریشانِ تست
چاہِ زرخندانِ تستِ چشمِ آبِ روان	چشمِ آبِ روانِ چاہِ زرخندانِ تست
پیشِ دہانتِ نخلِ غنچہِ باغِ جنان	غنچہِ باغِ جنانِ پیشِ دہانتِ نخل
خانہٗ خود کردہٗ درِ دلِ پیرو جوان	درِ دلِ پیرو جوانِ خانہٗ خود کردہٗ
یکِ نگہِ لطفِ کنِ جانبِ منِ ناگمان	جانبِ منِ ناگمانِ یکِ نگہِ لطفِ کن

راغب شیرین بیانِ بادِ غلامتِ ام

بادِ غلامتِ ام راغب شیرین بیان

دیگر

ساقی بیارئے کہ گل آمد بہ بوستان	لبر ز کین ز بہر حُدا جام زرفشان
آورد باد صبح پیام بہارِ نو	سنبل دمید و لاله بصر او ضمیران
گشتہ مشام خلق معطر ز بوئے گل	پر شور گشت چرخ ز گل بانگ لبیلان
اودل بعیش کوش کہ فرصت غنیمت ست	فردا برون رویم ازین خانہ بیگمان
زاہد ز خانقاہ بزن خمیرہ در چین	بر طاق نہ مرقع و تسبیح و طیلسان
ما عاشقانِ مست لال ز دست دادہ ایم	تسبیح ماست ذکرِ خطا و خال دہران

شکر خدائے پاک کہ را غیب دین زین

بگرفت ز تیغ سخن جملگی ہسان

دیکر

وے نخل شمشاد پیش قامت دلجوئے تو

مشک زرافہ نہان گشتہ ز شرم بوئے تو

قبلہ و محراب من باشد خم ابروئے تو

بردا از من عقل و ہوش آن نرگس جاوئے تو

بوئے خوش و قیتکہ می آردیم از سوئے تو

تا جہان روشن شود چون صبحدم از روئے تو

اے منور ماہ تابان از فروغ روئے تو

مست شد آہو بصر چون دو چشمت بنگید

رو بسوئے قبلہ چون آرم کنون اے نازنین

زلف پیاں تو ناگہ دین و ایمانم ربود

تازہ میگردد دل افسردہ من بالیقین

برنگن از رو نقاب اے ماہ خوبان جہان

راغب خستہ ندارد آرزوئے توتیا

توتیائے دیدہ ہائے اوست خاک کوئے تو

دیگر

آمد بہار ساقی فرخندہ فال کو	گل در چین شگفت مئے پر گال کو
مستی عیش در دل پیرو جوان دمید	بر لب کجا و مطرب شیرین مہتال کو
باتو تیاے دیدہ مراے صبا چہ کار	خاکِ دزنگار خجستہ نصال کو
مرغ دلم بدام غم و رنج شد اسیر	در حیرتم کہ گلشن حسن و جمال کو

باغ ست و بزم عشرت و نور و زونو بہار
آرام جان را غیب شوریدہ حال کو

دیگر

موسم عیش ست و ساقی و شراب مشکبو	برزم انس و صحن گلزار و نگار ماہرو
آشنائے مہربان ست و حرفت رازدان	ہمنشین نیکنام ست و ندیم نیک خو
عندلیب خوشنوا بر شاخ گل شد نغمہ زن	مژدہ فصل بہار آرد نسیم از چار سو
مطرب خوب سخوان ببا ننگ چنگ میگویی غزل	ساقی گلرخ ز مے پُرمی کند جام و سبو
از و فور جوش مستی میرود گہ یک ز ہوش	گہ یکے در حالت ست و گہ یکے فرہاؤ و ہو

بسکہ شد رونق فزائے مجلس دورِ بُدام

را عجب شیرین کلام و نکته دان و بد لہ گو

دیگر

۱

خاطر مجموع ما را بس پریشان کرده	شانه چون او جان جان در زلف پچان کرده
رخنها از غمزه در دین و ایمان کرده	برده جان و دلم از عشوه اے نازنین
عندلیبان چمن را مست و حیران کرده	در چمن چون از گل رویت نقاب انداختی
بود ویرانه ولیکن باغ رضوان کرده	مسکن خود کرده اے ماه خوبان در دلم
بهر قتل مامسیّ جملہ سامان کرده	دام زلف و تیغ ابروداری و تیرنگاه
خانه ام را سر بسر رشک گلستان کرده	دوش مهمانم شدی و ز جسلوه رخسار خود

بیگمان را غیب دل پر و جوان و طفل را

شاد و خرم زین کلام گوهر افشان کرده

دیکر

گلے نیت در باغ چون روئے ساقی	بودر شک باغ ارم کوئے ساقی
مشام جهان ست دالم معطر	ز بوئے دلاویز گیسوئے ساقی
رہائی ز دالم غم ورنج یابم	گرم مے دہد بر لب جوئے ساقی
پیام دہش لے نسیم سحرگہ	گذر چون کنی بر سر کوئے ساقی

چو از جسم بیرون رود جان را غیب

سرش باد آنگہ بزا نوئے ساقی

دیگر

بدہ ساقی شراب ارغوانی
 بزن مطرب نوئے چنگ و بربط
 گل اندر بوستان خندان و لاله
 دلاور عیش و مستی کوش اکنون
 بودار کان عشرت در جهان چار
 مرا فرمودی سپیر خرابات
 بگوش جان من از عالم غیب
 ز نور روئے آن سلطان خوبان
 نگاه لطف بر من گرت دراو
 بیار اعیب بحفل شعر برخوان

کہ می بخشد حیات جاودانی
 وز دهر سو نسیم شادمانی
 کند بر شاخ بلبیل نغمه خوانی
 روم فردا برون زین دار فانی
 بہار و بادہ و یار و جوانی
 کہ در کش جام بادہ تا توانی
 رسد ہر دم صدائے کن ترانی
 کند ہر خار و خس آتش فشانی
 نہ ترسم از بلائے ناگہانی
 کہ شمرت خوشتر است از شعر شانی

دگر

اے ہر زمان برفرق تو زید کلاہ سروری	وے راست بر بالا تو باشد قبائے دلبری
بینند خوبان چون ترا گویند دو صد مرحبا	سازند جان دل فدا بروے تو عور و پری
شادان تو گل در چین نازان ز تو سر و دامن	بال ہما سایہ فگن پروین نثار برتری
بروے تو ادا نازنین صد آفرین صد آفرین	روے ندارد اینچنین خورشید چرخ چہتری
گردم بگرد کوے تو جان دادم اندر بوے تو	آن ز گس جادوے تو شد رشک سحر سامی
ہر عند لب نغمہ خوان ناگاہ آید در فغان	گر بچنین دامن کشان سوے گلستان بگزی

چشم عنایت بر کشا آن روے زیبایت نما

تارِ اُخْبِ دل خستہ را در جد و حالت آوری

قطعات تاریخ طبع

۱

قطعات تاریخ از حضرت استادنا العلام فاضل مقام سیدی مولائی حضرت شمس العلماء مولانا الحاج

مولوی محمد منظر صاحب قبلہ مجدی ہو گلوی

(سابق سینئر مدرس مدرسہ عالیہ کلکتہ)

چہ دیوان دیوان نظم شریا	چہما نظم مرغوب طبع خلایق
بگفتیم دیوان اغب مزی	پئے سال اتمام از غیب منظر

۵۱ ۱۳ ۵۱

قطعہ تیار از شاعر طب اللسان و ناظم عذب البیان

جناب علی القاب لہنا محمد بن نصرانی سیوانی (مخرا لحدین)

(سینیر مدرس مدرسہ عالیہ کلکتہ)

چون کلام فصیح خود شاقب	داد ترتیب را غتب خوشگو
سال - دیوان سید را غتب	پس ز روئے جمل جمیل بگفت

۵۱ ۱۳ ھ

دیگر

بفن ادب نسخہ لا جواب	این دیوان سید نظام است خوب
جمیل آید آنگہ زہے خوش کتاب	چون فکرے نمودم پئے سال طبع

۵۱ ۱۳ ھ

تقریظ از علمائے نامی و شعرائے کرامی

تقریظ از عالم لمعی فاضل لودھی

جناب خان بہادر آقا محمد کاظم شیرازی صنا

(دیرین معلم لسان فارسی در بورڈ آف اگزامنرس و فیلو و مدرس فارسی در کلکتہ یونیورسٹی وغیرہ)

دیوان راغب کہ اثر خامہ جناب لوی نظام الدین صاحب است ملاحظہ شد غزلیات

سادہ و بعض شیریں تر است در شعر گوئی متبع از شعرائے قدیم نموده اند۔ با وجودیکہ وطنشان بنگال

تر بیت یافتہ این آب و خاک اند کہ فارسی در ان مفقود بلکہ معدوم می نماید اقدام ایشان بہ برون

اشعار فارسی موجب تمجید و تحسین است۔ چاہے یوان بسیار مرغوب کاغذش نیز بسیار خوب میباشد۔

محمد کاظم شیرازی

تقریظ از عالیجناب سلی القاب خان بہادر شمس العلماء مولانا

ڈاکٹر محمد ہدایت حسین صاحب

(بی۔ ایچ۔ ڈی۔ ایف۔ اے۔ ایس۔ بی۔ ایم۔ آر۔ اے۔ ایس) (پرنسپل مدرسہ عالیہ کلکتہ)

حامد و مصلیٰ۔ اما بعد دیوان راغب بمطالعہ درآمد۔ ماشاء اللہ مولوی سید نظام الدین

صاحب راغب بابر پوری طبع و قادی و ذہن نقاد دارند کلام ایشان سزاوار صد آفرین است

و نظم شان مستوجب ہزار تحسین۔ طباعت دیوان نیز دیدہ زیب واقع شدہ و کاغذش و خطش

ہم دلفریب۔ حق تعالیٰ سعی ایشان مشکور فرماید و کلام ایشان را خلعت قبولیت عطا نماید

آمین۔ این دعا از من و ز جملہ ہسان آمین باد

محمد ہدایت حسین عفی عنہ

تقریظ از شاہباز بند پرواز

اوج سخن گسری رشک ان خاقانی و انوری جامع فضائل صوری و معنوی،

جناب لناسید عبدالرشید صاحب شہزاد پوری پنبوی

(یکے از بآق مدرسین مدرسہ عالیہ کلکتہ)

الحمد للہ والمنة۔ دیوان راغب کہ تصنیف لطیف جناب مولناسید نظام الدین صاحب

راغب باری پوری ست بطالعہ درآمد مرحبا گفتم و خیلے از خویش رفتم۔ جہذا سخنور با کمال کہ در

خاک بنگالہ سرود شیراز و اصفہان سراییدہ و مرغان اولی اجنحہ را بدام خویش کشیدہ ایزد تقدیر

و تعالیٰ در عمر عزیز این جوان صالح برکت بخش و حسن توفیق را رفیق حالش گردانند کہ یادگار

سلف ست و حجت خلف۔ باقی :- حاجت مشاطہ نیست روئے دل آرام را۔ والسلام

چاشنی گیر خوان اخلاص۔ رشید پنبوی عفی عنہ

تقریظ عالیجناب سلی القاب

جناب لنا محمد عبدالستار صاحب فیضی دانا پوری (فخر المحدثین)

(مدرس مدرسہ عالیہ کلکتہ)

دیوان راغب کہ پیش نظر من است دیوانیست مرغوب و پسندیدہ کہ بفور مطالعہ

از دل صدائے آفرین و احسن اضطرار اُرمی آید۔ بندش کلام۔ علوم مضامین۔ روانی

زبان از حد مرغوب و مطبوع است۔

امید کہ مفید عام خواہد شد۔ انشاء اللہ تعالیٰ۔

محمد عبدالستار فیضی

تقریظ منظوم از عالم با عمل شاعر بیدل

جناب لُنا ابوبکر محمد صدیق صاحب

نواکها لوی المتخلص به عتیق

از جناب سید والا تبار	گشت از فحوائے آن پر نگبین	گرچه نظم راغب آمد دلفریب
ای نظام الدین راغب باوقار	کام جان اهل دانش بالیقین	لیک تقریظم بدان افروز و زیب
گشت این دیوان دُون مرحبا	نظم تابان ناظم شیرین سخن	رو دگلگون را بود گلگونه زمین
وَه چه خوش دیوان راغب حَبدا	گشت شاید بر کمال علم و فن	بیگمان ز نیت فزاد و مه جبین
صفحه هایش، همچو خد مهوشان	بارک الله اوز بار کپور هست	بر فزاید رغبت نظم سَم سخن
حرفهایش بر مثال خال آن	گرچه آن از خاک ایران روست	در دل راغب نسلطف ذولمنن
دلکش و مرغوب هم طرز سخن	لیک نظم از ما سبق برده سبق	در دو عالم کامران شاد کام
دل رود وقت نگاه از خوشیتن	گشت زین تحسین را دوستحق	بادا و تاد هر را باشد قیام
عطر آگین شد مشام اهل فن	زین طراود از زبانه این چنین	فخر بنگال ست راغب خوشمقال
از شمیم نکست آن در ز من	آفرین صد آفرین صد آفرین	اینچنین گوید عتیق از صدق بال

تقریظ زبان اردو از شاعر بیدیل و ناظم بے تمثیل طوطی بنگالہ
جناب خان بہادر مولنا رضا علی صاحب وحشت

(پروفیسر اسلامیہ کالج کلکتہ)

جناب راغب صاحب کلاسی فارسی کلام دیکھ کر مجھے ایک مسرت آمیز تعجب ہوا فارسی شاعری
ہندوستان میں فی الحال کالعدم ہے کبھی کبھی کسی رسالے میں کسی کا فارسی کلام نظر آجاتا ہے لیکن عموماً
اُس میں لطف زبان مفقود ہوتا ہے۔ راغب صاحب کلاسی کیا بلحاظ صفائی اور کیا بلحاظ لطافت ہر طرح
قابل تحسین ہے طباعت اس قدر پاکیزہ ہے کہ جی چاہتا ہے پہروں دیکھا کیجئے۔ کاغذ بھی اعلیٰ درجہ
کا ہے غرض صوری اور معنوی خوبیاں یکجا جمع کر دی گئی ہیں۔ میں جناب راغب صاحب کو مبارکباد
دیتا ہوں کہ انہوں نے ضیافت نظر اور ضیافت طبع دونوں کا سامان ہم پہنچایا ہے۔

رضا علی وحشت

K UNIVERSITY LIB.
K. DIVISION

Acc No 71201

Date 9-11-89

THE JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY

LIBRARY.

DATE LOANED

Book No. _____

Copy _____

Class No. _____

Vol. _____

Accession No. _____

THE JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY.

DATE LOANED

Class No. _____ Book No. _____

Vol. _____ Copy _____

Accession No. _____

--	--	--	--	--

Call No.....

Account No.....

Date.....

J. & K. UNIVERSITY LIBRARY

This book should be returned on or before the last stamped above.
An overdue charges of 6 nP. will be levied for each day. The book is
kept beyond that day.

THE JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY.

DATE LOANED

Class No. _____ Book No. _____

Vol. _____ Copy _____

Accession No. _____

_____	_____	_____	_____
-------	-------	-------	-------

Call No.....

Date.....

Account No.....

J. & K. UNIVERSITY LIBRARY

This book should be returned on or before the last stamped above.
An overdue charges of 6 nP. will be levied for each day. The book is
kept beyond that day.

